

להם שם לווי! (ז) ולפי זה נמי יצאו מי כיוור כב-ב שהתקדשו בקדושת מי כיוור שיש להם שם לווי? [גירסא זאת היא לפי דברי תוס' 'והא תנא דבי שמואל'].

אלא לאו, בהכרח, שהקל וחומר למי כיוור אינו משום שמדובר במי כיוור מקודשין, אלא במי מעיין הראויין למי כיוור. **אלמא מי כיוור, מים חיים נינהו?**

ומתריצין: **תנאי היא שנחלקו בדין מי כיוור** –

דאמר רבי יוחנן: מי כיוור – רבי ישמעאל אומר, מי מעיין הן. וחכמים אומרים שאר מימות הן.

שנינו במשנה: **ערל שקיבל את הדם פסל את הקרבן.**

ודנה הגמרא: **מנלן שערל פסול לעבודה?**

אמר רב חסדא: דבר זה, מתורת משה רבינו לא למדנו, שלא נכתב פסול ערל בתורה, אלא מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו, דכתיב בספר יחזקאל "כל בן נכר, ערל לב וערל בשר, לא יבא אל מקדשי".

ומנלן דמחלי עבודה?

והתניא, "הקרב והכרעים ירחץ במים", ודרשינן: במים – ולא ביין. במים – ולא במזוג! (16) שמזיגת חלק אחד יין בשני חלקי מים נותנת למזיגה המעורבת כולה שם יין, ונמצא שאינו רחץ את הקרב והכרעיים במים אלא ביין.

ומאידך דרשינן: **במים – לרבות שאר מים, וקל וחומר למי כיוור! והיינו, מים הראויים למי כיוור, כשרים לרחוץ בהם את הקרב והכרעים.**

ודייקין: **מאי קל וחומר למי כיוור? לאו, דמים חיים נינהו, ולכן עשו בהם קל וחומר משאר מים שהם כשרים, ומשמע שמי כיוור צריכים להיות מים חיים מהמעייין?**

ודחינן: **לא.** אין הקל וחומר משום שרק מי מעיין ראויין למי כיוור. אלא משום **דקדשי**, כי מי כיוור ממש התקדשו בקדושת כלי שרת של הכיוור, ובודאי הם ראויים לרחוץ בהם את הקרב והכרעיים, מקל וחומר ממים שאינם מקודשים.

ומקשינן: וכי מים קדושי, מעליותא היא לגבי רחיצת הקרב והכרעיים! **והא תנא דבי שמואל** בהאי ברייתא, לאחר שהתרבו כל מים: יכול שאני מרבה אף מי – תותים? תלמוד לומר "מים", ודרשינן: **מים שאין להם שם לווי, הם המים שהוכשרו לרחוץ בהם, יצאו מי תותים, לפי שיש**

מימות", וצריך לומר שריש לקיש בא להוסיף על דבריהם כנ"ל, שיש בהם הלכה שהיה דומין למי מקה לפסול בשינוי מראה.

16. הר"י קורקוס הסתפק [בפ"ו ממעה"ק ה"ו] אם גזירת הכתוב היא שאין מדיחין ביין ובמזוג, או יש לכך טעם משום ביוזי אוכלין.

ויש לתמוה אם נחשב ביוון למשקה שמדיח על ידו, איך מותר להדיח במים קדושים, והרי לא נאמר בקרא שאפשר להדיח בהן, וגם הקל וחומר אינו מלמד היתר, אלא מעלה באופן ההדחה, אך לא לגבי השימוש במים.

17. **הרמב"ם** [שם] לא הזכיר שאין מדיחין במי כיוור משום שיש להם שם לווי, ותמהו **המשנה למלך והגרעק"א** למה השמיט דין זה. וראה שפת אמת.

ובאור שמוח ובאבי עזרי כתבו שאין כוונת הגמרא שלא ידיח במי כיוור, שהרי ודאי אין נחשב להם שם לווי מה שהיו מונחין בכיוור, ואין שם לווי אלא מה שחל בהם מתחילתן, כגון מי תותים, ולא מה שנקרא עליהם משום מעשה שנעשה בהם. אלא שסלקא דעתא שידיח דוקא במי כיוור כמו שמצינו ברחיצת ידים ורגליים, לכן אמרו שמצוות ההדחה נאמרה במים שאין להם שם לווי, ושמואל רק בא להפקיע שאין צורך

במי כיוור דוקא.

ולכן מקשינן רק שאין "מעליותא" במי כיוור, ולא מקשינן שהם פסולים, כי לא היה צד לפוסלן. וראה בע"ב הערה 1 על תוס' שמשמע מדבריהם שהנידון הוא רק אם "מי כיוור" נחשב שם לווי, אך שם "מים קדושים" אינו אלא זכרון לפעולה שנעשית בהם ואינו שם לווי. [ולא מצינו נידון לפסול מצד עצם קדושתם].

וראה **באור שמוח שם ובחידושי הגרי"ז עה"ת** [פר' ויקרא] שהוכיחו שאין הכוונה לפסול מי כיוור להדחת קרבים, שהרי מפורש כתוב בדברי הימים ב [ד, ו] "ויעש כיורים לרחצה בהם את מעשה העולה ידיחו בם", ופרש"י במלכים א [ו, לח] דהיינו להדחת קרביים.

אכן רש"י בדברי הימים שם פירש שאותם עשרה כיורים נעשו לקידוש ולהדחה כאחד. ולכאורה נראה ששם "מי כיוור" שייך דוקא בכיוור שנעשה רק לקידוש ידים ורגליים, אך אם נעשה גם להדחה, דין מימיו ככל מים שבכלי שרת, שלא חל עליהם שם בפני עצמם, ואם כן יתכן לקרותם "מי הדחת קרבים", וזה הטעם שלא נפסלו לקידוש.

ולכאורה נראה מדבריהם שאין הנידון בסוגיין על "מי כיוור" מצד שם לוואי גרידא, אלא שהשם מגלה שמים אלו קדושים ולכן אינם ראויים [או פסולין] להדיח בהם. ומשום כך אין

טמא – שרץ, לפי שלא מציינו בשום מקום שיתכן ריצוי לעבודה הנעשית בטומאת – שרץ.

אבל אם היה הכהן העובד **טמא מת**, הרי **מתוך שמרצה** כהן טמא – מת בעבודתו **בקרן ציבור**, לכתחילה, **מרצה נמי** כהן שהוא טמא מת בעבודתו אפילו **בקרן יחיד**, בדיעבד.

דהיינו, נאמר בקרבן פסח [הנחשב כקרן ציבור כיון שעושים אותו "כל קהל עדת ישראל"], שהוא יקרב "במועדו" הקבוע לו.

ודרשינן מכאן, שכל קרבן ציבור, כיון שזמנו קבוע, הרי הוא קרב אפילו בטומאה, בין שהיו רוב הציבור טמאין, ובין שהיו הכהנים המקריבים טמאין.

וכיון שההיתר להביא קרבן כשהציבור טמאים נאמר רק בטומאת מת ולא בטומאה אחרת, לפי שנאמר בפרשת קרבן פסח "איש כי יהיה טמא לנפש", דהיינו טומאת מת, לפיכך גם ההיתר להקריב קרבן יחיד על ידי כהן טמא הוא דוקא בטומאת מת, ולא בטומאה אחרת. אלא שריצוי זה הוא רק בדיעבד! (2)

ומקשינן: אם כהן טמא מת יכול לעבוד ולרצות, הרי לכאורה ראוי שגם כהן העובד כשהוא **טמא שרץ**, **נמי** יהיה מרצה, בין בקרבן ציבור ובין בקרבן יחיד.

כי **ליתו**, יבוא ויילמד דין כהן טמא שרץ שגם הוא מרצה, **בקל וחומר מטמא מת** –

ומה כהן **טמא מת**, שטומאתו חמורה, **שטעון הזאה** של מי – פרה **בשלישי ושביעי**, ובכל זאת הרי הוא **מרצה** בעבודתו.

שהוא ערל, וכשם שנפסל לאכול בקדשים מדין ערל [כמבואר בתוס' מנחות טא ב] אך מחלוקת ראשונים הוא לגבי מה נחשב ערל, אם רק לנדרים משום לשון בני אדם, או אף לקדשים. וצ"ע. וגם תמוה למה לא הקשה השטמ"ק דתיפוק ליה שנכרי פסול משום ערל. וראה **תוי"ט** שכתב שפשיטא הוא שכן נכר פסול משום ערל ואין צריך קרא. וצ"ע. וראה **ברמב"ם** שלא הזכיר דין פסול בן נכר, אלא כתב [בפ"ו מביא"מ ה"ח הערל הרי הוא כבן נכר ולוקה כור שעבד.

ובמקדש דוד (טו, ג) תירץ על קושית השטמ"ק, שור פסול רק מקמיצה ואילך, ואילו בן נכר פסול ופוסל אף בעבודת שקודם לה כיציקה ובליילה, ועל כך צריך ללמוד מקרא שגם עבודות הכשרות בור פסולות בעכו"ם.

2. **השטמ"ק** [בהשמטות, ג] תמה איך למדו זקני דרום מציבור ליחיד, והרי יתכן שהתורה גילתה שמרצה דוקא בציבור ולא ביחיד, ומדברי **תוס'** [ד"ה אבל] משמע שלמדו מההתר

דכתוב **"בהביאכם בני נכר, ערלו – לב וערלו – בשר, להיות במקדשי לחלל את ביתי"**.

תנו רבנן: "בן נכר", האמור בפסוק דלעיל ביחזקאל, **יכול בבן נכר ממש** הכתוב מדבר? (1) **תלמוד לומר "ערל לב"**, שכל חסרונו הוא מחמת ערלות לבו.

וכיון שבכהן דיבר הכתוב, **אם כן, מה תלמוד לומר "בן נכר"? – שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים**.

ואין לי אלא ערל לב, ערל בשר ואפילו הוא צדיק, וכגון שאינו מל עצמו משום שמתו אחיו מחמת מילה, **מנין? תלמוד לומר "וערל בשר"**.

וצריכי למכתב הן ערל לב והן ערל בשר.

דאי כתב רחמנא רק ערל בשר, הוה אמינא, הוא בלבד נפסל משום דמאיס. **אבל ערל לב דלא מאיס גופו, אימא לא נפסל**, קא משמע לן שגם הוא פסול.

ואי אשמעינן פסול ערל לב, הוה אמינא, הוא לבדו פסול משום דאין לבו לשמים. **אבל ערל בשר, דלבו לשמים, אימא לא נפסל**, קא משמע לן שגם הוא פסול. ולפיכך **צריכי** הני תרי קראי.

שנינו במשנה: **כהן טמא** שעבד בקרבן – **פסול הקרבן**. ומדובר בקרבן יחיד, שהרי קרבן ציבור קרב אפילו בטומאה.

אמרו זקני דרום: לא שנו שטמא העובד בקרבן יחיד פוסל את הקרבן, **אלא** כשהיה הכהן

חילוק בין מי כיוור שהתקדשו רק לקידוש או לקידוש ודבר נוסף.

1. **בשטמ"ק** תמה תיפוק ליה שהוא זר, ותירץ דשמא פסול זרות לא שייך אלא מבני ישראל, **ובאבי עזרי** [פ"ב מביא"מ ה"ז] הקשה הרי לעיל [טו ב] דרשו זר מנלן שפוסל עבודה, אך זה פשוט שאינו כשר לעבוד דבעינן כהן, ואם כן איך שייך לומר שאין זרות בעכו"ם. ובהכרח שהנידון בסוגיין הוא לפסול עבודתו ולולי הכתוב לא היה פוסל אף שאינו כהן כשר. ולולי קרא היתה עבודתו כשרה, כיון שרק בור אין עבודתו כשרה, משום שהתפרש בקרא שאינו כשר, אך עכו"ם אף שאינו כהן, כיון שאינו זר" צריך פסוק לגלות שאינו כשר ועבודתו פוסלת. [ולשיטתו לעיל בהערה 1 למשנה שאין חילוק בין חסרון הכשר לפסול עי"ש].

ועדיין צריך עיון מנין באמת שנכרי פוסל עבודה, והרי הכתוב אינו מדובר בו, ולכאורה צריך לומר שנפסל משום

והיונן בה: **מאי קסברי** זקני דרום שאמרו טומאת שרץ לא הותרה בציבור, ולא למדו להתירה בקל וחומר מטומאת מת?

אי קסברי בדין קרבן פסח, **אין שוחטין** את קרבן הפסח ואין **זורקין** את דמו על היחיד שהוא **טמא שרץ**, שאף על פי שבידו לטבול, ולערב הוא יכול לאכול את פסחו, בכל זאת הוא נדחה לפסח שני, אם כן, יקשה:

אמאי לא עבדי ציבור שנטמאו בטומאת שרץ את קרבן הפסח שלהם **בטומאה**, והרי **הא** נאמר בקרבן פסח "איש כי יהיה טמא לנפש", ודרשינן במסכת פסחים [סו ב] "איש" ולא ציבור, מלמד הכתוב **שכל** טומאה **שביחיד** הוא נדחה מחמתה לפסח שני, **ציבור** שנטמא בטומאה שכזאת, **עבדי** פסח ראשון **בטומאה!**

והרמב"ם [פ"ד מביא"מ ה"ב] כתב שלא יתסקו טמאי שרץ ונבילה בקרבן ציבור, והוכיח **הקרן אורה** מדבריו שכהן טמא שרץ פסול אפילו בציבור, וכבר תמה על כך הלחם משנה [בפ"ז מקרבן פסח ה"ח] שכתב שם שאם היו הציבור זבין ומצורעין אין אוכלין בפסח, אבל אם היו טמאי שרץ או נבילה אוכלין, וכן כתב [בה"ט] שאם נטמאו הכלים בשרץ עושיין קרבן פסח בטומאה, ולאוראה סתר משנתו וראה **טהרת הקודש וקרבן אורה** כאן, **ובצל"ח** [פסחים סו א עט א צ ב], שדנו בזה. **ובמנחת ברוך** [כא ג] כתב שלענין אכילת פסח לומדים להתיר לכל טמאי טומאת מגע בקל וחומר מטומאת מת החמורה, אבל לגבי עשיית הפסח, דין המכפרין כמתכפרין, וכהן טמא שרץ פסול כמו הבעלים שנטמאו בשרץ, שיכולין לשלחו ולעשותו בטהרה. ותמה **החזו"א** [שם] על כך, שהרי לא הותר לאכול פסח בטומאה אלא כשהוא קרב בטומאה, ואם לא הותר לרוב ציבור טמאי שרץ להקריבו כיצד מותר להם לאכול, ואף אם שוחטין וזורקין על טמא שרץ, הרי אינם ראויים לאכילה כמו שכהן טמא שרץ אינו יכול לעשותו, ודינו כפסח הבא בטהרה ונטמאו בעליו, שאינם אוכלים בו.

אולם יש ליישב שטומאת שרץ היא קלה מטומאת מת, וכיון שנעשה הפסח על טמאי מתים יכול טמא שרץ לאכול ממנו, ומה שלא הותר לאכול פסח אלא כשהוא קרב בטומאה אינו מפני חומרת טומאת שרץ, אלא משום שיכול לעשותו בטהרה, ואם כן כשנעשה בטומאה מותר לטמאי שרץ לאכול, ואין להתיר לאכול בטומאה תלוי בהיתר ההקרבה באותה טומאה דוקא.

ובמקדש דוד [ק"א ה' ה'] כתב לחלק בין שאר קרבנות שאם אפשר לטבול אין הציבור דוחה טומאה, ועל כך כתב הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש שלא יתסקו בו טמאי שרץ, אך בפסח כיון שאין זורקין על יחיד טמא שרץ ונדחה לפסח שני, הציבור עושה בטומאה אף שיכולין ליטעה, ואינו ככל קרבן ציבור שלא שייך בו דחיה, ולכן צריכים לעשותו בטהרה. [אך

טמא שרץ, שטומאתו קלה, שאינו טעון הזאה שלישי ושביעי, אינו דין שמרצה!?

ומתריצין: **קסברי זקני דרום** שהלימוד מ"במועדו", המלמדנו שטומאה הותרה בציבור, מלמדנו גם כי הכהנים שהם **מכפרין** דינם הוא **כמתכפרין**. שהרי גם דין הכהנים המכפרים בהיותם טמאים, וגם דין הציבור המתכפר כשרובם טמאים, נלמד מאותו הכתוב, מ"במועדו". וכיון שאמר הכתוב שהציבור מתכפרין בטומאת מת בלבד, נלמד מכך:

מה מתכפרין "טמא מת", אין, טמא שרץ, לא. כמו שהציבור הטמא, מצינו שאמרה תורה שהם מתכפרים רק כשטומאתם היא טומאת מת, ולא כשהם טמאים טומאת שרץ, אף הכהנים שהם **המכפרין — טמא מת, אין, טמא שרץ, לא!** (3)

לכתחילה בציבור, כי פסול טומאת מת הוא קל, וכשם שהציבור הוא נדחה אפילו בלי ריצוי ציץ, כך ביחיד מועיל הציץ לרצות עליו שלא תתחלל העבודה.

ובהערות שם נוכיח מדברי **הרמב"ם** שטומאת הגוף היא חמורה ואין הציץ מועיל לרצות עליה אלא בצירוף דחיה בקרבן ציבור, ולמדו זקני דרום כי הוא מרצה בדיעבד גם על עוון מקדישים. ולדבריו ביאור ה"מתוך" הוא כך ב שהרי ממה שטומאת הגוף נדחית בציבור מוכח, שהציץ מרצה גם על עוון המקדישים [ונחלקו על הברייתא להלן], ושלא כתוס' שחילקו בין טומאת מת לשרץ, ואם כן ירצה גם ביחיד, ובאמת דין הציבור והיחיד שוה, רק שההוכחה ישיר ריצוי גם על טומאת הגוף ולא רק על טומאת הבשר היא מקרבן ציבור. וראה עוד **בטהרת הקודש** [לתוד"ה אי הכי].

3. **רש"י** [בד"ה מכפרין] נקט שלדעת זקני דרום כהן טמא שרץ לא הותר אפילו בקרבן ציבור, **ומתוס'** [ד"ה אי] משמע שרבינו תם ביאר כי בקרבן ציבור טמא שרץ מרצה, [וראה שם בהערה 13 אם דין זה נשאר למסקנא]. וכן מבואר בתוס' להלן [כג ב ד"ה אי].

ובשטמ"ק [כאן בהשמטות ולהלן כג ב א] **ובקרבן אורה** הוכיחו כי לדעת הברייתא הממעטת עוון המקדישים מריצוי, כהן טמא שרץ אינו מרצה בציבור, ולכן מקשינן שם היכן מצינו שהותרה טומאת שרץ בציבור. וראה שם הערה 2. אולם **בזבח תודה** דקדק מלשון הגמרא "קסברי זקני דרום", כי לדידן שאין הלכה כזקני דרום, ואין ריצוי ציץ על עוון מקדישים, הוא הדין שאין דין המכפרין כמתכפרין וכהן טמא שרץ מרצה בציבור, ותוס' לשיטתם שזקני דרום מודים שאין ריצוי לעוון מקדישים, והיינו בטמא שרץ שאינו מרצה אפילו בציבור. וראה **מנחת ברוך** [קז ענף א]. **וחזו"א** [ד, ו] שהוכיח ממה שאמרו בפסחים [פ א] שאם מחצית הציבור טמאין, מטמאין אחד מהם בשרץ, ומוכח שטומאה הותרה גם ברוב ציבור טמאי שרץ.

אמר עולא: תקע להו צעק עליהם ריש לקיש לדרומאי זקני דרום: איך יתכן לומר שכהן שמהו מת יכול לרצות בעבודתו בקרבן יחיד, בדיעבד? וכי איזה כח מרובה מחבירו לדחות את הטומאה – כח הכהנים המכפריין, או כח הציבור המתכפריין? **הוי אומר – כח המתכפריין!**

והראיה שכח המתכפריין עדיף מכח המכפריין: **ומה במקום שנטמאו בעלים בשרץ,** הרי הם משלחין קרבנותיהן לעזרה, ואילו כהן שנטמא בשרץ, אינו מרצה [שהרי כך אמרו זקני דרום שכהן הטמא בטומאת שרץ ועובד בקרבן יחיד אין הוא מרצה], ונמצא שכח הבעלים המתכפריין, עדיף מכח הכהנים המכפריים!

ואם כן, יש לתמוה על זקני דרום, כיצד מרצה כהן העובד בקרבן יחיד כשהוא טמא מת? והרי **מקום שנטמאו בעלים במת,** אין תקנה למתכפר היחיד, לפי שהלכה היא שאין טמאי מת משלחין קרבנותיהן לעזרה. ואם כן, אם למתכפריים, שעדיף

ואם תאמר שיחיד הטמא בטומאת שרץ הרי הוא נדחה לפסח שני, הרי לפי הכלל הזה, יביאו ציבור שננטמו בטומאת שרץ את קרבנם בטומאה זאת!

אלא, בהכרח, קסברי זקני דרום, שוחטין וזורקין את דמו של קרבן פסח על יחיד שהוא טמא שרץ, וטובל ואוכל את פסחו לערב.

ולכן, גם באופן שרוב הציבור טמאי שרץ, אין צורך להתיר להם לבוא לעזרה בטומאה, אלא הם משלחים קרבנותיהם לעזרה, וכהנים טהורים מקריבים אותם, וטובלים הטמאים, ואוכלים את קרבנם לערב⁽⁴⁾.

ומעתה, כיון שלא הותרה טומאת שרץ כשהציבור טמא בה, וכיון שדין הכהנים המכפריים נלמד מדין הציבור המתכפריים, נמצא, שאין היתר להקריב קרבן ציבור על ידי כהן הטמא בטומאת שרץ.

ולכן, גם בקרבן יחיד אין היתר להקריבו בכהן הטמא בטומאת שרץ, ואפילו אם עבר והקריב, אין לא ריצוי בדיעבד, כי דין קרבן יחיד נלמד מקרבן ציבור.

סאחר טבילה שוחטין, טומאת שרץ בציבור נדחית. וכל דברי הרמב"ם שאין שוחטין היינו רק מדרבנן, ובאמת הלכה כוקני דרום ששוחטין וזורקין מהית וכן נקט בחק נתן ודייק שכן משמע בכסף משנה (ריש פ"ז מקריפ). והחזו"א [שם] תמה על כך מכמה ראיות ע"ש.

ובאבן האזל כתב שהרמב"ם נקט כי זקני דרום סברו שטומאה הותרה בציבור, ולכן למדו שהיא קלה ולכן כהן טמא מרצה בדיעבד כיחיד, אך להלכה שהיא רק דחוייה וצריך צירוף ציץ לדחותה, אין ללמוד "מתוך" טומאת ציבור שנדחית, כי ריצוי הציץ מועיל רק להכשיר את הפסול, ולא להתיר את האיסור, ואף אם יש ריצוי ליחיד עדין נשאר איסור [ראה הערה 4 לתוס' ולפיכך אף אם אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ יחיד מפני האיסור, אין זו ראיה שטומאה נדחית בציבור. אכן לדעת רש"י ותוס' אי אפשר לפרש כן שהרי למדו שהריצוי ביחיד הוא על ידי ציץ ומשמע שכוונת המשנה שהקרבן כשר על אף שנעשה באיסור, ואף לדעת הגרעק"א [הובא בהערה למשנה] שהאיסור מעכב כי אי עביד לא מהני [וכך אינו פוסל] יש לומר שהציץ מרצה על עצם העבודה שתועיל להכשר הקרבן, כי אין הכהן מכשירו אלא העבודה, ועליה מועיל הציץ כאילו נעשית בהכשר.

ובאשר לשלמה [מועד מן חידש, כי מה שאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אינו נלמד מקרא ד"איש איש", אלא משום שאינו ראוי לאכילה, וכיון שאינו נדחה לפסח שני מדיני טומאה – אלא כערל שאינו יכול לאכול – לפיכך גם ציבור טמאי שרץ נדחים לפסח שני, ואי אפשר ללמוד טמא שרץ מטמא מת.

מלשון הרמב"ם פ"ז מקריפ"ה"א משמע שמושה דין קרבן פסח לשאר קרבנות לענין דחיה ע"ש].

והגר"ז [בקונטרס פ"ד מקידוה"ח ה"ן] כתב שטמא מת מחיל פסול בגוף הקרבן ולכן יש בו ריצוי, אך טמא שרץ אינו מקריב רק משום שאינו ראוי לאכילה [ראה להלן כג א הערה 1] ולכן רק בטמא מת יש חילוק בין ציבור ליחיד, כי הפסול מדיני טומאה, ואילו בטמא שרץ שאינו ראוי לאכילה גם ציבור נדחה.

4. האחרונים תמחו על הרמב"ם שכתב [פ"ד מביא"מ ה"ב] שאם הציבור טמאים בשרץ או נבילה אינם עושים קרבנם בטומאה. ומאידך פסק [בפ"ז מקרבן פסח ה"ב] שאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ לפני שטבל. והרי בסוגיין נקבע כלל: שאם אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ונדחה היחיד לפסח שני – הציבור עושים את הפסח בטומאה.

וכתבו **השער המלך** [ק"פ, שם] **והצל"ח** [פסחים צ ב] שהכלל האמור בסוגיין הוא רק אם אין שוחטין כלל על טומאת שרץ אפילו אחר טבילה, אבל הרמב"ם [שם] פסק כרב [בפסחים שם] ששוחטין עליהן אחר שטבלו, ולשיטתו אין היחיד נדחה לגמרי, ולפיכך טומאת שרץ בציבור נדחית.

ובמנחת ברוך [כא א] תמה על דבריהם מהסוגיא בפסחים [פ א] שבמחזה ציבור טמאין מטמאין אחד מהן בשרץ ומועיל גם לדעת רב, ומוכח כי אף ששוחטין על טבול יום של שרץ טומאתו נדחית בציבור. וכן הקשה מקושית הגמרא בסמוך למה אין הציץ מרצה על טומאת הגוף, והרי שוחטין על טמאי שרץ, ולדבריהם יתכן להעמיד בטמא שרץ שלא טבל שהרי נקטו כי אין שוחטין אלא אם טבל, ובהכרח שגם לדעת רב

ובזאת מיושבת קושית עולא, שנלמד קל וחומר מהמתכפר למכפר לפוסלו כשהוא טמת מת – שהרי זקני דרום סוברים שגם מתכפר טמא מת יכול לשלוח קרבנותיו!

ומקשינן: איך יתכן לומר שטמאי מת משלחין קרבנותיהן ויוצאין ידי מצות הקרבת קרבן הפסח? והכתיב **"איש איש כי יהיה טמא – ועשה פסח בחדש השני"**, ואילו לפי זקני דרום הרי יכול הוא לשלוח קרבנותיו בפסח ראשון, ולהפטר בכך מחיוב פסח שני? (7)

ומתריצין: פסוק זה נאמר רק **למצוה**, ללמד

כוחם, אין אפשרות להביא קרבנותיהן, אינו דין שכהן, המכפר, שנטמא **במת**, שכוחו פחות מהמתכפר, שאינו מרצה בעבודתו בקרבן יחיד? (5)

ומתריצין: **קסברי זקני דרום, טמא מת נמי משלח קרבנותיו!** שיכול טמא – מת לשלוח פסחו לעזרה, וישחטו הכהנים את פסחו, ויזרקו את דמו, ויוצא בכך ידי חובת הקרבת קרבן פסח, על אף שאינו אוכלו. וכיון ששלח את פסחו, והקריבוהו עליו, הרי אף על פי שלא אכלו, הרי הוא פטור מהקרבת פסח שני. כי לדעת זקני דרום, אכילת קרבן הפסח אינה מעכבת את קיום מצות ההקרבה. (6)

במועד קטן [טו ב] דדרשינן "ביום בואו" בזמן שראוי לביאה מביאין עליו, ולפיכך טמא מת אינו משלח קרבנותיו כשאר טמאים, ופסולו לעיו אפילו אחר שטבל, כי נקרא עדיין "טמא מת" ואינו ראוי להקריב קרבן, ואינו כטמא שרץ שפסולו משום שאינו ראוי לאכילה. וכשטבל נחשב ראוי כי רק בטמא מת התחדש שדינו תלוי בשם טומאתו שנשאר עליו גם אחר טבילה. וראה תוס' [שם] ובהקדמת **נחלת דוד ובמנחת ברוך** [כג ב] **ובחידושי הגר"ח** [פ"ו מק"פ ה"א].

וראה **באור שמוח** [פ"ד מביא"מ ה"ב] שכתב כי הרמב"ם לשיטתו כתב [שם] שאם רוב הקהל טמאים עושה את הקרבן בטומאה ולכאורה הקרבן כשר, שלא מצינו שבעלים טמא מת פוסל אלא בפסח וניזיר, ולמה אינו צריך לעשותו בבניהם טהורים [וכן הקשה בגבורת ארי יומא ו ב] ומוכח שבעלי הקרבן אינם יכולים אפילו לשלח קרבנותיהם, ומביאין רק מדין קרבן הבא בטומאה, והוא קרב בטומאה, והיינו שבעלות טמא מת מחילה פסול על הקרבן, ואינו דין על הגברא שאינו משלח כמו שאבל ומצורע אינם משלחים.

ומשום כך דנה הגמרא בפסחים [פ ב] שגם כהן העובד בקרבן ניזיר ופסח תועיל לו ההלכה שציץ מרצה על טומאת התהום, כי לא נאמרה על הבעלים אלא על הזבח, ולכאורה תמוה שהרי בניזיר הטומאה מעכבת בעצם הניזירות של הבעלים ובודאי אינה מדיני הזבח. ובהכרח שהכוונה לפסול הטומאה שחל בקרבן וראה להלן [כג. הערה 3]. וראה בזבח תודה פסחים [יד ב בספר] שמשום כך השהו הרמב"ם דין טומאת התהום בפסח ובכל הקרבנות. וכן מדוקדק בלשון הרמב"ם שלגבי אבל ומצורע כתב [שם ה"א] שאין משלחין קרבנותיהם, ואילו לגבי טמא מת [ה"ב] כתב שאין מקריבים עליו קרבן כלל. וראה עוד **באשר לשלמה** [מועד מו], ובחידושי **הגרא"ל מאלוף** [ט] ובהערה לתורה אבל.

7. **הגר"ח** [פ"ד מביא"מ ה"ז] תמה, הרי זקני דרום לא דימו דין כהן טמא שרץ לבעלים אלא לגבי זה שציץ מרצה על טומאת ציבור, והיינו שעצם הקרבן כשר, אך בפסח יש דין נוסף שהטמאים נדחים לפסח שני, ועל כך לא מועיל ריצוי ציץ להכשירם.

והוכיח מכך שדחיית הבעלים תלויה בהכשר הקרבן, וכיון

5. לכאורה תמוה, הרי הקל וחומר מטמא מת שאינו משלח קרבנותיו לטמא שרץ, הוא משום שטמא מת חמור מטמא שרץ, לפי שטמא מת טמא גם בערב, ואינו יכול לאכול בטהרה, ולכן אין מקריבין עליו. ולכאורה תמוה, איך שב והקשה מקל וחומר זה, והרי כבר אמרו זקני דרום שסברת מכפרין כמתכפרין עדיפה מקל וחומר זה, ומלמדת שאין טומאת שרץ נדחית בציבור.

עוד יש לדקדק מקושיית ריש לקיש שקל וחומר עדיף מסברת "מתוך", שהרי רצה ללמוד שטמא מת פסול ביחיד אף שמרצה בציבור. ומאידך מצינו לעיל שסברת "מכפרין כמתכפרין" עדיפה מקל וחומר, כי מטעם זה למדו זקני דרום שטמא שרץ אינו מרצה ביחיד אף שטמא מת החמור מרצה. ויש לדון אם זקני דרום סברו שסברת "מכפרין כמתכפרין" אינה השוואת הדין גרידא כמו "מתוך", אלא היקש, ולכן היא עדיפה מקל וחומר, או ש"מתוך" אינו ראייה על השוואת הדין – שמועיל ריצוי בטומאת הגוף וכנ"ל בהערה 2], אלא שהוא לימוד מסברא שדין טומאת הגוף קל – ומועיל בו ריצוי ביחיד כמו שמועיל דיחוי בלא ציץ בציבור, ולכן סברת מכפרין כמתכפרין עדיפה שהיא השוואת הדין. אך כנגד קל וחומר היא מועילה רק כשהנידון מצד חומר בדיני טומאה, כי הסברא לדחות רק טומאת הגוף שהיא קלה, אף שהיא מטמאה שבעה ימים, אך כשיש חומר בדיני קרבנות, שטמא מת אינו משלח, אין סברא זו מכריעה וצ"ע.

6. **הרמב"ם** [פ"ב מביא"מ ה"ב] כתב שטמא מת אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיטהר. וכתב **הכסף משנה** שמקורו מסוגיין, שזקני דרום התיירו רק בדיעבד, ההלכה כריש לקיש שנחלק עליהם, ונמצא שאפילו בדיעבד אין מקריבין עליהם. ואין זה דין מדיני הפסח אלא דין בכל הקרבנות שאינם קרבים על טמא מת.

ובכר תמוה **המנחת חנוך** [קסח ג] והקרבן אורה [ניזיר טב ב] שהרי מכל קושיות הגמרא מוכח כי רק בפסח נאמר שטמא מת אינו משלח קרבנותיו ונדחה לפסח שני משום שמתחילתו בא לאכילה, אבל לגבי שאר קרבנות שנינו בפסחים [טב א] שערל וטמא משלחין קרבנותיהם.

ולכן נקטו שבטמא מת התחדש דין מיוחד כמו שמצינו